

Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) Yönetmeliği'nin Türkiye'nin Çevre Politikasına Katkısı

Abdulvahap Çağatay Dikmen^{1*}

¹TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Gn. Md., Çankaya, Ankara, Türkiye (ORCID: 0000-0003-4448-2649)

(İlk Geliş Tarihi 26 Şubat 2019 ve Kabul Tarihi 26 Mart 2019)

(DOI: 10.31590/ejosat.532951)

ATIF/REFERENCE: Dikmen, A.Ç., (2019). Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) Yönetmeliği'nin Türkiye'nin Çevre Politikasına Katkısı. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (15), 535-541.

Öz

Sürdürülebilir kalkınma, sosyal, ekonomik, çevresel, mekânsal ve kültürel boyutları içeren bir kavramdır. Çevre politikaları sosyal ve ekonomik politikalarla birlikte ele alınarak politika üretilmesi ile sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılabilir. Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD), sürdürülebilir kalkınma modeline hizmet eden en önemli çevre koruma araçlarından ve uluslararası yazında son 30 yıldır kullanılmaktadır. Stratejik çevresel değerlendirme ile çevre kirliliğinin oluşmadan önlenmesi ve sürdürülebilir bir gelecek için “çevre duyarlı kalkınma” hedeflenmektedir. SÇD, faaliyetlere çerçeve oluşturan politika, plan ve programlara çevresel unsurların entegre edilmesini sağlamaktadır. SÇD ile bir yandan gelişme stratejileri ve hedefleri belirlenirken, diğer yandan bu stratejilerin çevresel yönleri ve çevresel hedefleri belirlenerek, planlama ile değerlendirme sürecinin entegrasyonunu sağlamak ve sorunlar ortaya çıkmadan çözülebilmektedir. SÇD, Çevresel Etki Değerlendirme sürecini destekleyerek etkinliğinin artırılması ve planlama aşamasından proje aşamasına kadar bütüncül bir çevresel değerlendirmenin yapılması sağlamaktadır. Türkiye’de Avrupa Birliği SÇD Direktifi’nin uyumlaştırılması kapsamında bir dizi çalışma yürütülmüştür. Yapılan çalışmalar neticesinde hazırlanan SÇD Yönetmeliği 8 Nisan 2017 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle; atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaştırma sektörlerine ilişkin hazırlanan ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer alan projeler için çerçeve oluşturan plan/programlara Stratejik Çevresel Değerlendirme yapılması, bu sayılan her bir farklı sektörler için uygulamaya geçiş kademeli olarak öngörülmüştür. Bu çalışmada; Dünyada ve Türkiye’de Stratejik Çevresel Değerlendirme kavramının gelişimi, bu kapsamda Türkiye’de bugüne kadar yürütülen çalışmalar ve SÇD Yönetmeliği’nin kapsamı irdelenmiştir. Üst seviyede çevre korumanın sağlanmasında kullanılacak önemli bir mevzuat olmasının yanı sıra kamu kurumları arasındaki mevcut işbirliğinin geliştirilmesine katkı sağlayacak SÇD uygulamalarının Türkiye’nin sürdürülebilir gelişimine katkısı ve önemi tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Politikası, Stratejik Çevresel Değerlendirme, Çevresel Etki Değerlendirme

Strategic Environmental Assessment (SEA) Regulations Contribution to Turkey's Environment Policy

Abstract

Sustainable development is a concept that includes social, economic, environmental, spatial and cultural dimensions. The objective of sustainable development can be achieved by developing policies in line with social and economic policies. Strategic Environmental Assessment (SEA) is one of the most important environmental protection tools that serve the sustainable development model and has been used for the last 30 years in the international literature. Strategic environmental assessment aims to prevent environmental pollution from occurring and environmentally sensitive development for a sustainable future. The SEA provides the integration of environmental elements into policies, plans and programs that form a framework for activities. While determining the development strategies and objectives with the SEA, the environmental aspects and environmental objectives of these strategies are determined,

*Sorumlu Yazar: TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Gn. Md., Çankaya, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0003-4448-2649, cagatay.dikmen@csb.gov.tr

and the integration of the planning and evaluation process is ensured and the problems can be solved without any problems. SEA, to enhance the effectiveness by supporting the Environmental Impact Assessment process and planning stages of the project phases to provide a holistic environmental assessment done. A number of studies have been carried out under the SEA Directive to harmonize the European Union in Turkey. The SEA Regulation prepared as a result of the studies has been published in the Official Gazette on April 8, 2017 and entered into force. With this regulation; the implementation of Strategic Environmental Assessment for the programs on waste management, fishery, energy, coastal management, spatial planning, forestry, industry, water management, agriculture, telecommunications, tourism and transportation, which form a framework for projects in the Annex-1 and Annex-2 lists of the Environmental Impact Assessment Regulation, are envisaged as well as the transition to implementation for each of these different sectors. In this study; The development of the concept of Strategic Environmental Assessment in the World and Turkey, in this context, Turkey carried out so far and the SEA Directive's scope of work was discussed. Turkey's contribution to the sustainable development of the upper level will be used to ensure the protection of the environment is an important addition to the existing legislation will contribute to improved cooperation between public institutions and the importance of the SEA implementation were discussed.

Keywords: Environmental policy, Strategic Environmental Assessment, Environmental Impact Assessment

1. Giriş

Sürdürülebilir kalkınma sosyal, ekonomik, çevresel, mekânsal ve kültürel boyutları da içinde barındıran bir kavramdır. Bir başka ifadeyle, sürdürülebilir kalkınma modeli, çevre politikalarını sosyal ve ekonomik politikalarla birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Bu anlamda, söz konusu kalkınma modeline hizmet edebilecek en etkili yöntemlerden birisi olan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) 1969 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde çıkan Ulusal Çevre Politikası Kanunu (National Environmental Policy Act) kapsamında hayata geçirilmiştir. Yaklaşık 50 yıldır gerek ABD gerek AB ülkeleri, gerekse diğer dünya ülkelerinde uygulanmakta olan ÇED, halen en etkin çevre yönetim araçlarından biridir.

ÇED belirli bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir. ÇED'in amacı ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmaksızın, çevre değerlerini ekonomik politikalar karşısında korumak, planlanan bir faaliyetin yol açabileceği bütün olumsuz çevresel etkilerin önceden tespit edilip, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktır. Bu süreç kendi başına bir karar verme süreci değildir; karar verme süreci ile birlikte gelişen ve onu destekleyen bir süreçtir (Özşabuncuoğlu İ., Uğur A.,2005).

1980'li yıllarda çevresel değerlendirme sistemleri belirli projeler için karar verme sürecinde kullanılmıştır. Bununla birlikte, çevresel değerlendirmenin sadece proje ölçeğiyle sınırlandırılması daha sürdürülebilir çıktılara ortaya çıkarabilecek stratejik seçeneklerin belirlenmesi için fırsatları sınırlandırmaktadır (OECD, 2006). 1980'lerin sonlarında birçok ülke tarafından stratejik dokümanlara (planlar, programlar, stratejiler, politikalar, mevzuatlar) çevresel değerlendirme yürütülmesine dair özel prosedürler ve yasalar geliştirilmeye başlanmıştır (UNDP, REC, 2006). 1990'ların başında çevresel değerlendirmenin politika, program ve planlara da uygulanmasına yönelik Stratejik Çevresel Değerlendirme yaklaşımı ortaya çıkmıştır.

2. Çevresel Değerlendirme Hakkındaki AB Direktifleri

Çevresel değerlendirme, karar verme sürecinden önce kararların çevresel etkilerinin dikkate alınmasını sağlayan bir araçtır. Çevresel değerlendirme direktiflerinin amacı, çevrenin korunmasını sağlamak ve çevresel etkilerin azaltılması amacıyla proje, plan ve programların hazırlanması sürecine çevresel unsurların entegre edilmesine katkıda bulunmaktır. Karar verme sürecine halkın katılımının sağlanması ile kararların kalitesinin artırılmasını hedeflediği için Çevresel Değerlendirme Direktifleri sürdürülebilir kalkınmanın çok önemli araçlarıdır (EC, 2013).

85/337/AET sayılı ÇED Direktifi 1985 yılından beri yürürlükte olup Direktif 1997, 2003 ve 2009 yıllarında olmak üzere üç kez değişikliğe uğramıştır. ÇED Direktifi, 1997 yılında yayımlanan 97/11/AT sayılı Direktif ile Sınıraşan Bağlamda ÇED Sözleşmesi (Espoo Sözleşmesi) ile uyumlu hale getirilmiştir. Eleme sürecine dair eleme kriterlerinde düzenlemeler yapılmış, Ek listelerinde bulunan projeler ve türlerinin kapsamı genişletilmiştir. 2003/35/AT sayılı Direktif ile karar verme sürecine halkın katılımı ve çevresel konularda yargıya erişime dair Aarhus Sözleşmesi'ndeki halkın katılımı hükümleri uyumlu hale getirilmiştir. 2009/31/AT sayılı Direktif ile ÇED Direktifinin Ek 1 ve Ek II listelerine ulaştırma ve karbondioksit depolama tesisleri eklenerek listelerde değişiklik yapılmıştır. 1985 yılında yayımlanan ÇED Direktifi ve üç değişikliği 2011/92/AB sayılı Direktif ile modifiye edilmiştir. Son olarak 2012 yılında Komisyon, ÇED Direktifi revizyonu için hazırlanan öneriyi kabul etmiştir (EC, 2013). 2014/52/AB sayılı Direktif ile 2011/92/AB sayılı ÇED Direktifinde değişiklik yapılmıştır.

Avrupa Birliği'nin sürdürülebilir kalkınmayı uygulamaya geçirme süreci ile birlikte "Bazı Planlar ve Programların Çevre Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesine İlişkin 27 Haziran 2001 tarih ve 2001/42/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi (SÇD Direktifi)'ni yayımlanmış ve üye ülkelerin 21 Temmuz 2004 tarihine kadar bu direktif doğrultusunda kendi yönetmeliklerini çıkartmasını istemiştir.

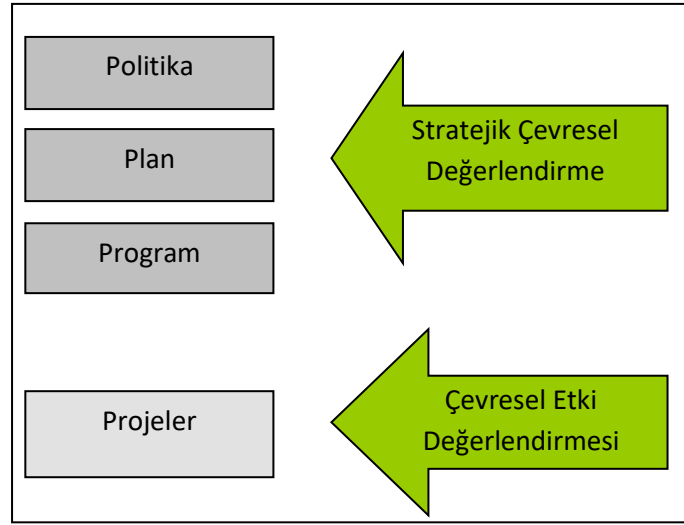
Plan ve programlara çevresel unsurların entegre edilmesini hedefleyen SÇD Direktifi politikaları kapsamamaktadır. SÇD Direktifinde, ÇED Direktifi ek listelerine benzer herhangi bir projeler listesi yer almamaktadır. AB SÇD Direktifi ile "...tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, endüstri, taşımacılık, atık yönetimi, su yönetimi, telekomünikasyon, turizm, kent ve kırsal planlaması ya da arazi kullanımı için hazırlanan ve 85/337/EEC sayılı Direktifin Ek I ve II'sinde sayılan projeler için çerçeve belirleyen ve Habitat

Direktifi kapsamında değerlendirme gerektirdiği belirlenen plan ve programlar, SÇD sürecine tabi tutulmaktadır. Genellikle, söz konusu plan/programlar kapsamında bulunmayanlar için Üye Ülkelerce eleme prosedürü yürütülerek plan/programların olası önemli çevresel etkilere sahip olup olmadığı belirlenerek SÇD kapsamına alınıp alınmayacağı tespit edilmektedir (EC, 2013).

3. Stratejik Çevresel Değerlendirme

Sürdürülebilir kalkınmanın uygulamaya dönük bir aracı olan SÇD; plan, program ve politikaların çevre üzerindeki olası olumsuz etkilerinin değerlendirilmesi ve bu etkilerin en aza indirgenmesi süreci şeklinde tanımlanmaktadır.

SÇD, çevre yönetiminin teknik araçlarından olan ve projeler düzeyinde uygulanan çevresel etki değerlendirmesinin ileri bir aşaması olarak, çevre üzerinde önemli etkiler yapması muhtemel belli plan ve programlar hakkında bir çevresel değerlendirme yapılmasını amaçlar. SÇD, üst düzeyde çevrenin korunmasını sağlamak, plan ve programların hazırlanması ve onayı/kabulü aşamasına sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda çevresel faktörlerin entegre edilmesine katkıda bulunmak üzere uygulanan bir değerlendirme sürecidir.

Şekil 1. Karar verme hiyerarşisine göre uygulanan çevresel değerlendirme araçları

SÇD, plan ve program sürecinin en erken safhasında devreye girmelidir. Planlama ile çevresel değerlendirme sürecinin eşgüdümü ve eşzamanlı yürütmesi sağlıklı ve çevre duyarlı bir gelişim sürecinin gerçekleştirilmesinde önemli noktalardan biridir. Bir yandan gelişme stratejileri ve hedefleri belirlenirken, diğer yandan bu stratejilerin çevresel yönlerinin ve çevresel hedeflerin belirlenmesi planlama ile değerlendirme sürecinin entegrasyonunu sağlayacak ve sorunlar ortaya çıkmadan çözülmüş olacaktır (The Worldbank, 2011).

4. Türkiye’de Stratejik Çevresel Değerlendirme Mevzuatı Hazırlık Çalışmaları

Avrupa Birliğinde SÇD Direktifinin yayımlanmasını müteakip, Türkiye’de çalışmalar başlamış ve yeterli kapasitenin oluşturulması amacıyla üç proje gerçekleştirilmiştir.

- AB Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği’nin Türkiye için Uyumlaştırılması ve Uygulanması Projesi (2003-2005)

MATRA Programı kapsamında 2003-2005 yılları arasında mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca “Türkiye İçin Taslak bir SÇD Yönetmeliğinin Uyumlaştırılması ve Uygulanması Projesi” yürütülmüştür. Proje ile AB SÇD Direktifinde belirtilen tüm sektör temsilcileri ve etkilenen tüm tarafların katılımı ile taslak bir SÇD Yönetmeliği hazırlanmış ve bu yönetmeliğin işlerliği turizm sektöründeki bir pilot proje ile test edilmiştir. Taslak yönetmeliğin hazırlanmasının yanı sıra proje ile SÇD konusunda Türkiye’deki kurumsal altyapıyı geliştirme ve ileride uygulamaya geçecek bu sürece hazırlama amaçlı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında tüm proje ortaklarına SÇD eğitimi verilmiş ve SÇD uygulamalarında başvurulabilecek bir rehber oluşturulmuştur.

- Türkiye’nin Stratejik Çevresel Değerlendirme Uygulama Kapasitesinin Arttırılması Projesi (2008-2009)

SÇD konusundaki çalışmalar, 2008 yılında yürütülen MATRA programı destekli “Türkiye’nin Stratejik Çevresel Değerlendirme Uygulama Kapasitesinin Arttırılması Projesi” ile devam etmiştir. Bu proje ile SÇD Direktifinin ve SÇD Yönetmeliğinin uygulanması için kapasitenin, farkındalığın arttırılması ve SÇD konusunda eğitim verme kapasitesine sahip olacak kamuda bir SÇD takımının kurulması, SÇD için kaynak ve eğitim materyallerinin hazırlanması hedeflenmiştir.

Bu projede, Kayseri İli 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, SÇD uygulanacak pilot proje olarak belirlenmiştir. Taslak SÇD Yönetmeliği’nde belirtilen süreçten farklı olarak, kapsamlı toplantısından önce yörede iki ön toplantı gerçekleştirilerek yöredeki sorunların, güçlü yönlerin öğrenilmesi ve yörede stratejik çevresel değerlendirme konusunda farkındalığın arttırılması hedeflenmiştir.

- Türkiye’de Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği’nin Desteklenmesi Projesi(2014-2016)

Avrupa Birliği ve Türkiye tarafından finanse edilen “Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği’nin Uygulanması Teknik Yardım Projesi” 2 yıl süresince Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, STK’lar ve meslek odalarının da katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Proje; “Dört sektörde SÇD pilot uygulamaları, Kapasite Geliştirme Faaliyetleri ve Taslak SÇD Yönetmeliğinin revizyonu çalışmaları” olmak üzere 3 bileşenden oluşmaktadır. Proje kapsamında, su yönetimi, yenilenebilir enerji, tarım ve bölgesel kalkınma olmak üzere 4 farklı sektörde ilgili kamu kurumlarıyla birlikte “Pilot Stratejik Çevresel Değerlendirme Uygulamaları” pilot uygulamaları karşılıklı işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. SÇD pilot sektörleri ve ilgili planları Şekil 2’de verilmektedir.

Tablo 1. SÇD Pilot Uygulamaları

Sektör	Plan
Su Yönetimi	Büyük Menderes Nehir Havza Yönetim Planı
Yenilenebilir Enerji	Konya-Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi-GES Planlama Çalışması
Tarım	Bozcaada-Gökçeada Tarım Master Planı
Bölgesel Planlama	Ankara Bölge Planı

Proje genelinde kapasite arttırmaya yönelik çalışmalarla kamu kurum ve kuruluşları, üniversite, STK ve özel sektörden yaklaşık 1000 temsilciye Stratejik Çevresel Değerlendirme konusunda eğitim verilmiştir. İngiltere, Danimarka, Hollanda, İtalya, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan olmak üzere altı AB Üye Ülkesinde AB SÇD Direktifi’nin iç hukuka uyarlanması konusunda, ÇED/SÇD süreçlerinin değerlendirilmesi ve ÇED/SÇD organizasyonel yapısına ilişkin raporlar hazırlanmıştır (CSB).

Söz konusu tüm çalışmalar ışığında Taslak SÇD Yönetmeliği gerçekleştirilen 3 toplantı ile gözden geçirilerek revize edilmiştir. Önceki projeler ile hazırlanan Taslak SÇD Yönetmeliği gerçekleştirilen 3 toplantı ile gözden geçirilerek revize edilmiştir (CSB).

5. Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği

26.04.2006 tarihinde değiştirilen Çevre Kanunu’nun 10. maddesinde, SÇD ile ilgili usul ve esasların çıkarılacak SÇD Yönetmeliği’nde yer alacağı belirtilmiştir.

SÇD Yönetmelik taslağı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nca yapılan projelerin çıktısı olarak hazırlanmış, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sektör temsilcilerinin görüşleri nihai hale getirilmiştir. Yönetmelik 8 Nisan 2017 tarihli ve 30032 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmeliğin amacı; çevrenin korunmasını sağlamak üzere sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda, çevre üzerinde önemli etkiler yapması beklenen plan/programların hazırlanması ve onayı sürecine çevresel unsurların entegre edilmesi için uygulanan Stratejik Çevresel Değerlendirme sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir.

Bu Yönetmelik; atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaştırma sektörlerine ilişkin hazırlanan ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer alan projeler için çerçeve oluşturan plan/programlara Stratejik Çevresel Değerlendirme yapılması, yaptırılması, izlenmesi ve eğitim verilmesine ilişkin idari ve teknik usul ve esasları kapsamaktadır.

Yönetmeliğe göre SÇD “Yönetmeliğin kapsamında yer alan sektörler için kamu kurum/kuruluşlarınca hazırlanacak onaya/kabule tabi plan/programların planlama/programlama sürecinin başlangıcından itibaren, çevresel değerlerin plan/programa onayından/kabulünden önce entegre edilmesini sağlamak, plan/programın olası olumsuz çevresel etkilerini en aza indirmek, olumlu etkilerini de en üst düzeye çıkarmak ve karar vericilere yardımcı olmak üzere katılımcı bir yaklaşımla sürdürülen ve yazılı bir raporu da içeren çevresel değerlendirme çalışmalarını” içerecektir.

SÇD Yönetmeliği’ne göre, SÇD sürecinde prosedüre dair başlıca aşamalar şunlardır:

1	• ELEME • Planlama dokümanı için SÇD uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmesi,
2	• KAPSAM BELİRLEME • SÇD için kapsam belirlenmesi - Kapsam Belirleme Raporu Hazırlanması
3	• STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME RAPORUNUN HAZIRLANMASI • SÇD Raporu hazırlanması (İstişare Toplantısı)
4	• KALİTE KONTROL • Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından SÇD Raporu'nun kalite kontrolünün yapılması
5	• PLAN YA DA PROGRAMA İLİŞKİN KARAR • SÇD kararlarının/ bulgularının planlama dokümanına entegrasyonu
6	• BİLGİLENDİRME ve İZLEME • Planlama dokümanının çevre ve sağlık üzerine etkilerinin yetkili kurum tarafından bütün uygulama süreci boyunca izlenmesi

Roller ve Sorumluluklar:

Planları hazırlamaktan ve onaylamaktan/kabul etmekten sorumlu Yetkili Kurumlar, SÇD'yi uygulama ve prosedürü zamanında başlatmaktan sorumludur. SÇD Yönetmeliği uyarınca bu kurumların aşağıdakileri yerine getirmesi gerekmektedir:

- Hazırlanmakta olan taslak plan/programa dair bilgi yayınlamak;
- SÇD'ye ilişkin Kapsam Belirleme Raporu Hazırlamak;
- Kapsam Belirleme ile ilgili bilgi yayınlamak ve Kapsam Belirleme Toplantısı düzenlemek;
- SÇD Raporu hazırlamak;
- SÇD Raporu ile ilgili bilgi yayınlamak ve İstişare Toplantısı düzenlemek;
- SÇD Raporuna ve plan/programa elde edilen görüş ve yorumları dikkate alarak/entegre ederek tamamlamak,
- Plan/programın uygulanması sonucu ortaya çıkan etkileri izlemek

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın (SÇD Otoritesi) sorumlulukları şunlardır:

- SÇD sürecinin genel denetimi;
- SÇD uygulanması veya uygulanmaması konusunda veya SÇD kapsamı (eleme) ile ilgili karar verilmesi;
- Kapsam Belirleme ve SÇD Raporları için dikkate alınacak olan girdiler/yorumlar/öneriler temin edilmesi;
- Plan/program için hazırlanacak olan SÇD Raporunun yeterliliği konusunda kalite kontrol sürecinin yürütülmesi ve bir karar hazırlanması.

Plan/programın uygulanması ile ilgili diğer kurum veya kuruluşlar, STK'lar ve halk danışma sürecinde yer alır ve özellikle çevre ve insan sağlığı üzerindeki etkilerin ve alternatiflerin belirlenmesi amacıyla, plan/programın hazırlanması ile ilgili olarak ve SÇD'ye ilişkin Raporların hazırlanması ile ilgili olarak görüşlerini sunarlar.

SÇD Yönetmeliği; atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaştırma sektörlerine ilişkin hazırlanan ve 25/11/2014 tarihli ve 29186 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer alan projeler için çerçeve oluşturan plan/programlara Stratejik Çevresel Değerlendirme yapılması, yaptırılması, izlenmesi ve eğitim verilmesine ilişkin idari ve teknik usul ve esasları kapsamaktadır.

SÇD Yönetmeliğinin Geçici 2. Maddesinde belirtildiği üzere farklı sektörler için uygulamaya geçiş kademeli olarak öngörülmüştür. SÇD Yönetmeliği;

- a) Kıyı yönetimi, mekânsal planlama, su yönetimi, tarım ve turizm sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için yayımı tarihinden itibaren,
- b) Balıkçılık, ormancılık sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2020 tarihinden itibaren,
- c) Atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanır. hükmü yer almaktadır.

SÇD Yönetmeliği çerçevesinde henüz mevzuat doğrultusunda bir uygulama gerçekleştirilmemiş olmasına karşın ilk uygulamaların su yönetimi, tarım, turizm, mekânsal planlama ve kıyı yönetimi sektörlerinde hazırlanan plan/programlara olması beklenmektedir.

6. Stratejik Çevresel Değerlendirme Uygulamalarının Önemi

Stratejik çevresel değerlendirme ile çevre kirliliğinin oluşmadan önlenmesi ve sürdürülebilir bir gelecek için “çevre duyarlı kalkınma” hedeflenmektedir. SÇD Yönetmeliği kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarla enerji, sanayi, tarım, turizm, mekânsal planlama gibi tüm sektörel planlamalara çevre boyutunun da eklenmesi söz konusu olacaktır. Stratejik Çevresel Değerlendirme sayesinde havza bazında ya da bölgesel ve geniş ölçekte bir çevresel değerlendirme yapılacağından, hayata geçecek projelerin etkileri de çok önceden ortaya konacak ve gerekli önlemler de planlama aşamasında alınabilecektir. Böylelikle, yatırım yapılabilecek alanlar, korunması gereken alanlar ÇED’e gelmeden önce belirlenebilecektir.

Stratejik Çevresel Değerlendirme;

- Çevre duyarlı sektörel strateji, plan ve programların hazırlanmasına,
- ÇED’den önceki aşamada yer seçiminin yapılabilmesine,
- Kümülatif ve geniş ölçekli etkilerin belirlenmesi ve değerlendirilmesine,
- Bölgesel bazda, havza bazında birden fazla projenin çevresel etkilerinin değerlendirilmesine,
- Şeffaf ve uzlaşıya dayalı sektörel kararların verilebilmesine,
- Zaman ve kaynakların etkin kullanımına olanak sağlayacaktır.

7. Sonuç

Çevre politikaları ile çevresel sorunların çözümü için ilke ve önlemler belirlenmektedir. Çevre politikalarının uygulanmasında önemli bir role sahip olan çevre yönetimi ise çevre, doğal ortamlar ve insanlar arasındaki ilişkilere dair süreçleri yönetmeyi amaçlar. Çevre yönetiminin teknik araçlarından olan ve sürdürülebilir kalkınmanın uygulamaya dönük bir aracı olan stratejik çevresel değerlendirme ile kentleşme, sanayileşme, enerji, madencilik, turizm, ulaştırma gibi sektörel gelişim süreçlerinin yönetilmesi hedeflenmektedir.

Stratejik Çevresel Değerlendirme halihazırda dünyanın en gelişmiş ülkeleri de dahil olmak üzere çok sayıda ülkede uygulanmaktadır. SÇD Yönetmeliği, turizm, ulaştırma, sanayi enerji, tarım gibi önemli sektörlerde kamu kurumları tarafından hazırlanan yatırımların çerçevesini belirleyen plan ve programlara uygulanan ve birçok yetkili kamu kurum ve kuruluşunun yanı sıra üniversite, STK, meslek odaları, halk gibi pek çok farklı paydaş kitleyi ilgilendiren çok kapsamlı bir mevzuattır.

Türkiye’de 8 Nisan 2017 tarihinde yürürlüğe giren SÇD Yönetmeliği ile kademeli bir uygulamaya geçiş süreci öngörülmekle beraber 2023 yılı itibarıyla tüm sektörler itibarıyla tam uygulama başlamış olacaktır. Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği ile çevre kirliliğinin oluşmadan önlenmesi ve sürdürülebilir bir gelecek için “çevre duyarlı kalkınma” hedeflenmektedir.

Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği’nin ülkemizde uygulanması ile; doğal varlıkların korunması, geliştirilmesi ve kirliliğin önlenmesi, özellikle planlama ve karar alma süreçlerinde çevresel etkilerin en erken aşamada değerlendirilmesi ve planlama süreçlerine halkın etkin katılımı sağlanacaktır. SÇD; çevre politikalarıyla uyumlu plan, program ve karar-alma süreçlerinin geliştirilmesi ve aynı zamanda yeni çevre politikalarının oluşturulması için ihtiyaç duyulan yeni politika alanlarının belirlenmesinde kilit öneme sahiptir. SÇD uygulamaları doğrultusunda kalkınmaya yönelik sektörel kararların planlanmasında hem ülkemiz mevzuatları hem de uluslararası taraf olunan sözleşmeler kapsamında korunması gereken alanlar bir başka deyişle duyarlı (hassas) alanlar göz önünde bulundurularak çevre politikaları kapsamındaki tüm süreçlerin yönetilmesi için üst ölçekte gerekli tedbirlerin alınması sağlanmış olacaktır.

Stratejik Çevresel Değerlendirme uygulamaları mevcut ÇED uygulamalarına büyük katkı sağlayacaktır. ÇED sürecini destekleyerek etkinliğinin artırılması ve planlama aşamasından proje aşamasına kadar bütüncül bir çevresel değerlendirmenin yapılması sağlanacaktır. SÇD sayesinde bölgesel ve geniş ölçekte değerlendirme yapılacağından, hayata geçecek projelerin çevre ve insan sağlığı üzerindeki kümülatif etkileri de değerlendirilecektir. Yatırım yapılacak alanlar önceden belirleneceğinden ülkemiz yatırımları daha hızlı ve sağlıklı gerçekleşecektir.

Biyolojik çeşitlilik, su, hava, toprak, iklim faktörleri, kültürel miras konularının yanı sıra insan sağlığı, nüfus, göç konuları ile ekonomik etkiler de dikkate alınarak sürdürülebilir planlar geliştirilecektir. Söz konusu planların uzlaşıya dayalı ve şeffaf olmasını sağlamak üzere çevre ve insan sağlığı ile ilgili kamu kurum /kuruluşlar, üniversiteler, meslek odaları ve halkın görüş ve önerileri SÇD sürecinin her aşamasında alınacağından, ilgili tarafların görüşleriyle şekillenen planlar hazırlanacaktır. Diğer taraftan, SÇD uygulanan mekânsal ve sektörel planların hazırlanması süreçlerinde riskli alanlar, doğal afetler, risklere hassasiyet ve enerji verimliliği hususlarının da dikkate alınması ve bu doğrultuda plan/program tedbirlerinin/kararlarının geliştirilmesi sağlanacaktır.

Çevre mevzuatlarının çerçevesi niteliğinde olacak Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, sadece üst seviyede çevre korumanın sağlanmasında kullanılacak önemli bir mevzuat olmasının yanı sıra kamu kurumları arasındaki mevcut işbirliğinin daha da geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bir başka ifadeyle, stratejik çevresel değerlendirme uygulamalarının yaygınlaşmasıyla tüm sektörlerin “sürdürülebilir” ve “çevre dostu” plan ve programlar dahilinde gelişmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

- European Commission DG ENV, 2009. "Study concerning the report on the application and effectiveness of the SEA Directive (2001/42/EC) Final Report".
- European Commission DG ENV, 2013. [<http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>]. (Erişim tarihi: 20/01/2019)
- European Commission DG ENV, 2013. [<http://ec.europa.eu/environment/eia/sea-legalcontext.htm>]. (Erişim tarihi: 20/01/2019)
- OECD, 2006. "Applying Strategic Environmental Assessment", OECD Publishing.
- Özşabuncuoğlu İ., Uğur A., 2005. "Doğal Kaynaklar: Ekonomi, Yönetim ve Politika", İmaj Yayınevi, Ankara.
- The Worldbank, 2011. Strategic Environmental Assessment in Policy and Sector Reform. Conceptual Model and Operational Guidance, Washington D.C.
- TMMOB Peyzaj Mimarları Odası (2011/2). Stratejik Çevresel Değerlendirme ve Planlama. Editör: Doç.Dr. Nuriye Peker Say, Ankara.
- UNDP, REC, 2006. "A Guide to Strategic Environmental Assessment",Tbilisi,pp.1-7.
- Commission's guidance on the implementation of Directive 2001/42/EC, 2003. <http://ec.europa.eu/environment/eia/sea-support.htm>. (Erişim tarihi: 22/01/2019)
- Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin Uygulanması Teknik Yardım Projesi <http://scd.cevre.gov.tr/> (Erişim tarihi: 22/01/2019)